

Nekoliko napomena autorice rada „*Pedeset godina Časopisa za suvremenu povijest: bibliometrijska analiza (1969. – 2018.)*” povodom reagiranja Jure Krište

U isječku svojih sjećanja koja su objavljena u ovom broju *Časopisa za suvremenu povijest* nekadašnji urednik *Časopisa* Jure Krišto uglavnom iznosi osobna iskustva i dojmove, a moj rad objavljen u prethodnom broju *Časopisa* ističe tek kao poticaj vlastitom očitovanju. Stoga nema potrebe za nekim dužim autorskim odgovorom, a osvrnut ću se tek na dva mjesta koja se posredno ili neposredno odnose i na moj rad. Jedno je završna napomena o sastavu uredništava i savjeta u britanskim i američkim časopisima, a drugo je grafikon s temama u *Časopisu* tijekom prvih trideset godina izlaženja izvorno objavljen u radu Jure Krište „Hrvatska historiografija kroz trideset godišta *Časopisa za suvremenu povijest* (1969. – 1999.)”, *Društvena istraživanja* 11 (2002), br. 1 (57): 171-186.

U vezi s tim grafikonom svakako valja napomenuti da je istraživanje povijesti pristupa pojedinim temama u nekom časopisu prilično složen problem i da je rad u kojem je taj grafikon izvorno objavljen jedan od prvih u kojem se pokušalo više uputiti na brojčane pokazatelje, što je hvalevrijedno, ali i da uz taj rad, a posebno uz spomenuti grafikon i tablicu koja ga je u originalnom radu pratila, valja staviti mnogo upitnika u pogledu metodologije istraživanja i pouzdanosti dobivenih rezultata. Valja napomenuti i da je u originalnom radu ipak i sam autor stavio mnogo ograda oko svrstavanja radova u određene kategorije, čega sada nema, pa grafikon istrgnut iz konteksta originalnoga rada i stavljen u novi kontekst daje i nešto drugačiju sliku. Istraživanje Jure Krište koje je obuhvatilo trideset godina *Časopisa* pokazalo je da su članci sa „socijalističkim temama” do kraja 1980-ih bili brojniji od članaka s temama „nacionalne povijesti” i „historiografije”, što su tri teme koje su paralelno prikazane s brojčanim podacima po godištima, a da zatim od 1993. „socijalističkih tema” uopće nema. Pokazuje i neke druge trendove, koji su zanimljiviji i bolje obrađeni, ali njih u ovim sjećanjima ne spominje, pa ih sada valja ostaviti po strani. Na stranu i problem pristupa u kojem se „socijalističke teme” i teme „nacionalne povijesti” promatraju kao „suprotstavljene” kategorije, kako stoji u originalnom članku, a ne kao uži i širi fokus *Časopisa* od njegova prvoga broja do početka 1990-ih, ali uzorak koji se u članku opisuje kao onaj na kojem je rađeno istraživanje ne odgovara brojevima u tablici i grafikonu. Ni teme do

početka 1990-ih i tijekom tih godina nisu raspoređivane po kriteriju koji se navodi u članku. Doduše, ne u svim slučajevima, ali dovoljno da izazovu ozbiljnu skepsu prema zaključku koji se u sjećanjima predstavlja kao čvrsto dokazan.

Prema opisu u uvodnom dijelu rada, u „kategoriju *historiografija*” uvršteni su „radovi koji se bave ne samo isključivo teoretskim pitanjima historiografije nego i rasprave i polemike o pojedinim člancima, knjigama ili projektima te arhivsko gradivo. Opravdanje za takav postupak leži u pretpostavci da se u raspravama i polemikama nužno dotiču i teoretska ili barem načelna pitanja historiografije” (str. 173). Zašto je ubrojena i građa, nije objašnjeno. No, ne ulazeći ovdje u razloge zašto je nešto uvršteno, a nešto ne, jer se kriteriji i metodologija mogu razlikovati, zaključak koji proizlazi iz citiranoga dijela jest da su za uzorak korišteni svi znanstveni i stručni članci u rubrikama pod nazivima „Članci”, „Rasprave”, „Polemike”, „Rezultati znanstvenih istraživanja” i „Građa”, odnosno pod nazivima koji su bili varijacije tih naziva. No, brojevi u tablici i grafikonu u nekim godinama tom uzorku odgovaraju, a u nekima ne, a u radu nije rečeno da su neki radovi iz nekog razloga isključeni. Primjerice, za prvo godište (1969.) ukupni zbroj radova u analizi dr. Krište iznosi tri, a prema uzorku objašnjenom u članku trebalo bi ih biti pet. Sljedeće godine (1970.) opisani uzorak (12) i grafikon (12) poklapaju se, a zatim godinu nakon toga opet ne jer je u grafikonu 21 rad, a po uzorku bi ih trebalo biti 25. I tako se dalje u sljedećim godinama uzorak negdje poklapa, a negdje ne, uz veća ili manja odstupanja. Moguće je da su ispušteni neki radovi koji se nisu uklapali u tri zacrtane kategorije, ali to nije naznačeno, niti objašnjeno, niti je uvedena kategorija „ostalo”, što je u takvu slučaju valjalo napraviti.

Kod ovoga grafikona postoji i problem preraspoređivanja radova u pojedine kategorije. Gledajući grafikon, proizlazi da se u *Časopisu* o „socijalističkim temama” vrlo malo pisalo još početkom 1990-ih, a da zatim od 1993. do kraja 1990-ih nitko nije napisao ništa o tim temama. Da je doista tako, to bi značilo da je *Časopis* iz jedne ideološke krajnosti otišao u drugu i da je u 1990-ima uredništvo bilo svjetonazorski isključivije nego uredništva u socijalističkom razdoblju, kada je bilo i „socijalističkih” i ostalih tema suvremene nacionalne povijesti, jer od tada jednostavno nestaje sve što se odnosi na socijalističko razdoblje i povijest Komunističke partije / Saveza komunista Hrvatske kao da je u *Časopisu* proveden kakav egzorcizam. Da to nije točno, dovoljno je pogledati sadržaj *Časopisa* 1990-ih, pa se može primijetiti da je „socijalističkih tema” manje nego prije i da su svedene na primjereniji omjer s ostalim temama nacionalne povijesti u skladu s promjenom fokusa časopisa, ali ne može se tvrditi da ih nije bilo. Drugo je pitanje jesu li same teme slobodnije obrađivane bez ideoloških ocjena, ali u originalnom radu postoji ograda da se „nije gledalo na autorov pristup predmetu, nego isključivo na sâm predmet rada” (str. 172–173), tako da sadašnje objašnjenje grafikona da se pri svrstavanju u kategorije gledalo na „ideološki narativ” nije u skladu s radom iz kojega je grafikon preuzet.

Za primjer koji pokazuje proizvoljno preraspoređivanje u kategorije prikazane u grafikonu može se uzeti 1993. godina u grafikonu i u sadržaju *Časopisa*. Prema grafikonu, od 1993. nadalje uopće nije bilo „socijalističkih tema”. No, gledajući sadržaj *Časopisa*, 1993. objavljene su teme vezane uz socijalističko razdoblje koje se moglo svrstati u „socijalističke”, poput radova „Vrijeme političke represije: ‘veliki sudski procesi’ u Hrvatskoj 1945.-1948.” Nade Kisić-Kolanović, „Prosvjetno-kulturna politika u Hrvatskoj 1945.-1948.” Katarine Spehnjak i „Idejna strujanja u Hrvatskoj 1948.-1952.” Biljane Kašić u broju 1/1993. te „Nacionalna i socijalna struktura ibeovaca iz Hrvatske na Golom otoku u razdoblju 1949.-1952.” Berislava Jandrića i „Uloga novina u oblikovanju javnog mnijenja u Hrvatskoj 1945.-1952.” Katarine Spehnjak u broju 2-3/1993. Istina, teško je negdje razlučiti nacionalne i socijalističke teme, kako se i sam Krišto ogradio u originalnom članku, no čudno je da baš nijedna od ovih nije u grafikon ušla pod socijalističke teme. Slično je i u godinama koje slijede.

Zbog iznesenih razloga smatram da taj grafikon i nije relevantan pokazatelj zastupljenosti pojedinih tema u *Časopisu* tijekom prva tri desetljeća izlaza, niti se mogu složiti s tim da se u 1990-ima radi o novom časopisu, nego ostajem pri mišljenju da se radi o časopisu koji ima kontinuitet, ali taj kontinuitet prate i promjene. Tematskih promjena je bilo. I 1990-ih se napokon progovorilo o nekim temama o kojima se do tada nije moglo pisati, no grafikon takve nijanse i pod teme ne hvata te bi valjalo provesti temeljitije istraživanje zastupljenosti pojedinih tema, ali s bolje razrađenim grupama tema i jasnije određenom metodologijom rada na precizno određenom uzorku. Navedeni rad nije u cijelosti slab kao grafikon i ima kvalitetnih dijelova, te ga u razmatranju povijesti *Časopisa* ne bi trebalo zaobilaziti, ali ga valja uzimati s velikom dozom opreza, a najpouzdaniju sliku sadržaja *Časopisa*, uključujući sve njegove mijene, sve slabosti i mane, omogućava uvid u bibliografiju *Časopisa* i cjelokupni sadržaj koji je u otvorenom pristupu na *Hrčku* sada dostupan za svih pedeset godišta.

Što se tiče stava da su svi vanjski članovi uredništava, međunarodni savjeti i odbori mehanizmi ideoloških kontrola, naravno ne slažem se jer se radi u prvom redu o kontroli poštovanja kriterija struke, mjeri unapređivanja rada, pomoći pri širenju kruga autora i recenzenata, razmjeni i uvažavanju drugih mišljenja, odnosno mjeri protiv samovolje i nedosljednih kriterija urednika, premda u nedemokratskim društvima mogu poslužiti i ideološkoj kontroli. No, svaki urednik ima pravo na svoj stav i svoj stil rada, kako sam navela i u članku. Ipak, na pitanje imaju li časopisi u Ujedinjenom Kraljevstvu (UK) i Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) članove uredništva iz različitih ustanova, međunarodna uredništva ili odbore lako je naći odgovor na internetu. Znanstveni časopisi u zemljama u kojima uredništva tih časopisa imaju bolje financijske i tehničke uvjete imaju međunarodna uredništva, a ondje gdje su uvjeti skromniji imaju uredništva s članovima iz više ustanova, a usto međunarodni savjet ili odbor. Ako pogledamo našega nešto starijega imenjaka *Journal*

of *Contemporary History* (Sage Publications), valja reći da se radi o časopisu koji od svojih početaka ima dva urednika, a ima ih i danas (srpanj 2019.), i to sa dva različita sveučilišta iz dvije države (UK i SAD). Uz dva urednika ima dva pomoćna urednika, koji također nisu s istoga sveučilišta, te međunarodno uredništvo sa znanstvenicima s četiri sveučilišta u SAD-u, tri iz UK-a te po jednim iz Njemačke, Nizozemske i Španjolske (<https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/journal/journal-contemporary-history#editorial-board>).

Nije to jedini primjer. Časopis *Contemporary European History* (Cambridge University Press) ima četiri urednika s tri sveučilišta u UK-u i jednoga u SAD-u, tri pomoćna urednika, također iz različitih ustanova iz UK-a i SAD-a te prilično brojno uredništvo sa znanstvenicima iz više različitih ustanova iz UK-a i SAD-a te Australije, Belgije, Danske, Nizozemske, Norveške, Mađarske i Švicarske (<https://www.cambridge.org/core/journals/contemporary-european-history/information/editorial-board>). Časopis *Journal of Cold War Studies* (MIT Press Journals), oslonjen na Cold War Studies Center pri Sveučilištu Harvard, uz urednika s toga sveučilišta ima uredničko vijeće od četrdesetak znanstvenika s različitih sveučilišta u SAD-u, ali i različitih europskih sveučilišta iz više država (Danska, Italija, Njemačka, Mađarska, Poljska, Rusija i UK; <https://www.mitpressjournals.org/journals/jcws/editorial>). Koliko mi je poznato, još nitko nije nikoga optužio za protuustavno ponašanje, pa ovu raspravu nema smisla duljiti.

Zdravka Jelaska Marijan